

УДК 614.253.52:616–053.9–083

Н. О. Венгрин

Особливості надання медсестринської допомоги та догляду за паліативним хворим

Відокремлений підрозділ «Рівненська обласна організація ГО «Українська ліга розвитку паліативної і хоспісної допомоги», Україна

INTERNATIONAL JOURNAL REHABILITATION AND PALLIATIVE MEDICINE. 2023. 1 (8): 116-119; DOI 10.15574/IJRPM.2023.8.116

Висвітлено особливості діяльності медичних сестер у наданні паліативної допомоги та догляду, зазначено сутнісні складники професіоналізму.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Ключові слова: паліативна допомога і догляд, медична сестра, пацієнт, професійна кваліфікація.

Peculiarities of nursing care for palliative patients

N. A. Vengryn

Separate subdivision «Rivne regional organization of the PO «Ukrainian League for the Development of Palliative and Hospice Care», Ukraine

In the article the peculiarities of nurses' activities while palliative care are presented, and the essential components of their professionalism are highlighted.

No conflict of interests was declared by the author.

Keywords: palliative care, nurse, patient, professional qualification.

Паліативна допомога в Україні є відносно новим напрямом у вітчизняній охороні здоров'я. З року в рік вона все ширше інтегрується в офіційну медицину. Змінюється ставлення суспільства до турботи про страждальних і вмираючих. Запроваджуються нові організаційні форми надання паліативної допомоги (лікарні «Хоспіс», відділення паліативної допомоги, центри реабілітації та паліативної допомоги дітям, мобільні служби, служби респіраторної підтримки, кабінети хронічного болю) [8], які потребують праці кваліфікованих фахівців. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, щорічно у світі паліативної допомоги потребують близько 40 млн осіб, з яких 2,1 млн – діти, і лише 14% хворих від потреби отримують адекватну паліативну допомогу [4]. Серед суттєвих факторів, що визначають її ефективність, є забезпеченість професійними кадрами, у тому числі медичними сестрами.

Досвід багатьох країн світу свідчить, що фундаментальну і важливу роль у наданні паліативної допомоги і догляду відіграє медична сестра. Професія медичної сестри інтегрує в собі всі методи лікування, усі спеціалізації в галузі охорони здоров'я, усі технології догляду, усю інформацію щодо пацієнта. Саме вона найдовше контактує з пацієнтом, надає йому активну підтримку та медичну допомогу, координує лікування й оптимальне середовище його життя.

Для того, щоб глибше зрозуміти філософію паліативної допомоги і медсестринського догляду, слід навести слова засновниці сучасної моделі сестринської справи Вірджинії Хендерсон: «Унікальна роль медсестри полягає в допомозі людині – хворій або здоровій – і зводиться до підтримання здоров'я, або його відновлення, або сприяння мирній смерті і тому, що людина могла б зробити сама, без сторонньої допомоги, якби в неї були необхідні сили, воля і знання» [7].

Особливість медсестринської допомоги та догляду за важкохворими пацієнтами визначається цілями, завданнями і функціями паліативної допомоги, метою якої є підтримка максимально можливої якості життя. Паліативна допомога – вид комплексної допомоги, яка за методологією є мультидисциплінарним підходом і об'єднує медико-соціальну роботу, психологічні аспекти, духовний супровід, волонтерську службу [3]. Тому паліативний догляд потребує спеціальних здібностей, знань, умінь і навичок.

Медичній сестрі з паліативної допомоги доводиться зустрічатися з широким спектром найбільш тяжких і різноманітних симптомів. Розвиток нових технологій в охороні здоров'я і їхній вплив викликають зростаючі вимоги до рівня медичної опіки. Постає нелегке завдання вміло поєднати використання тех-

нологій з гуманним ставленням до пацієнта, що потребує значних моральних сил, мобілізації досвіду і знань, розвитку певного клінічного мислення, володіння цілим рядом компетенцій: професійною, загальнокультурною, здоров'язбережувальною, комунікативною, інформаційною, соціальною, психологічною, етико-деонтологічною, особистісною [6].

Доречно згадати відоме висловлювання основоположниці сестринської справи, медичної сестри світу Флоренс Найтінгел, сказане нею майже 100 років тому: «Сестра повинна мати потрібну кваліфікацію: серцеву – для розуміння хворих, наукову – для розуміння хвороб, технічну – для догляду за хворими» [2].

Ефективність паліативної допомоги і догляду залежить значною мірою від особистісних якостей та професійної кваліфікації медсестри. Особливість роботи медичних сестер у допомозі важкохворим полягає в:

- дотриманні морально-етичних принципів із високим рівнем емпатії;
- володінні навичками міжособового спілкування;
- проведенні медсестринської діагностики;
- здійсненні спостереження для визначення догляду за пацієнтом;
- ранньому виявленні симптомів;
- оцінці і знятті болю та інших дошкуляючих симптомів;
- володінні знаннями клінічної медицини, фармакології, психотерапії;
- вмінні працювати в команді;
- володінні психологічними прийомами;
- педагогічних навичках щодо навчання молодших медичних сестер, самого пацієнта та його родичів;
- обізнаності в нормативно-правових документах.

Суть паліативного лікування визначається не лише медичними процедурами, але є своєрідною філософією медичної допомоги, мета якої – домогтися максимальної гармонії між професійною майстерністю і гуманним ставленням до безнадійно хворої людини. Робота медсестри супроводжується великим фізичним та емоційним навантаженням і не обмежується вузькою лікувально-профілактичною діяльністю.

Першочерговими завданнями медичної сестри в наданні допомоги і догляду за паліативними пацієнтами є:

- полегшення болю і пом'якшення інших тяжких проявів (симптомів) захворювання;
- психологічна, фізична і духовна підтримка пацієнта;
- підтримання в пацієнта здатності вести активний спосіб життя;

- створення в родині системи підтримки хворого під час його хвороби і підтримки членів сім'ї після його смерті;
- створення в пацієнта відчуття необхідності сім'ї – хворий не повинен відчувати себе тягарем;
- прояв любові, уваги до пацієнта і спілкування з ним;
- розуміння, пов'язане з поясненням розвитку симптомів і перебігом хвороби;
- підтримка самооцінки хворого на певному рівні, у тому числі залучення пацієнта до прийняття рішень (особливо в разі зростання ступеня його фізичної залежності від оточуючих).

У цій допомозі роль медичної сестри є унікальною, оскільки кожна людина, якій потрібна її допомога, чекає від неї не тільки високого професіоналізму, але й великого співчуття, чуйного ставлення, тієї душевної теплоти, яка так необхідна в боротьбі з недугою пацієнтові та його родині [1].

Слід зазначити важливість особистих якостей медичних сестер, що надають паліативну допомогу на останньому етапі життя пацієнта:

- милосердя, доброта, сердечність;
- безкорисливість;
- турботливість, людяність;
- гармонійність;
- тактовність, уважність;
- співчуття до чужих труднощів, здатність до співпереживання;
- добросовісність;
- самовладання;
- висока культура;
- охайність.

Цим якостям не можна навчитися. Вони повинні бути в серці кожного, хто здійснює опіку над важкохворим.

Мистецтво медсестринської допомоги полягає в гармонійному поєднанні творчого підходу та наукової обґрунтованості процедур, посібників, словесних впливів і бесід у процесі догляду за хворим, в умінні захистити пацієнта від негативних думок і почуттів, які його хвилюють [6]. Медична сестра повинна чітко уявляти обсяг і термін опіки над пацієнтом, техніку виконання тієї чи іншої маніпуляції, уміло розподіляти обов'язки між персоналом, знати стандарти своєї діяльності.

Для забезпечення кваліфікованого догляду за паліативними хворими медична сестра повинна володіти рядом практичних умінь:

- раціонально розподіляти робочий час та планувати роботу;
- визначати проблеми пацієнта, виділяючи з них пріоритетні;

Медсестринство в паліативній та хоспісній допомозі

- проводити сестринське обстеження (анамнестичне і фізикальне), складати план догляду і виконувати його;
- кваліфіковано контролювати больовий синдром, застосовувати знеболювальні лікарські засоби за призначенням лікаря, спостерігати ефективність знеболювальної терапії, вміти застосовувати немедикаментозні методи тамування болю;
- вміти визначати дошкуляючі симптоми, спостерігати за їх проявами, приймати самостійні рішення для їх полегшення;
- знаходити оптимальний вихід у складних життєвих і клінічних ситуаціях та приймати виважені рішення;
- якісно виконувати медичні маніпуляції згідно з протоколами;
- проводити щоденну оцінку можливих ризиків різних симптоматичних ускладнень та попереджати їх виникнення;
- володіти навичками надання інформації про стан пацієнта в межах своєї компетенції, не порушуючи його прав;
- навчати основам догляду родичів пацієнта, уміти пояснити про зміни, що відбуваються в його стані;
- володіти навичками догляду за пацієнтом, що помирає, створюючи полегшення страждань та догляду «постмортем»;
- надавати психологічну підтримку пацієнтові та його родині в період хвороби та після смерті;
- проводити гігієнічний догляд, забезпечувати підручні засоби для створення комфортних умов пацієнтові;
- організовувати їхнє дозвілля;
- задовольняти нагальні потреби.

Аналізуючи визначення паліативної допомоги, догляду, опіки, слід зазначити: робота медсестри з надання допомоги паліативним хворим є складною і кропіткою, потребує великого фізичного і психоло-

гічного навантаження, великої самовіддачі, терпіння, примирення і всепрошення, вимагає, крім професійної майстерності, надзвичайного душевного тепла, максимальної широти і співчуття, вміння «лікувати собою» – і за це усе отримувати мізерну заробітну плату, без будь-яких стимулів матеріального і морального заохочення.

У системі паліативного догляду постійне психічне навантаження медичних сестер приводить до підвищення емоційної напруги – стресу, тому увага до власного здоров'я повинна стати частиною професійної культури та показником її професійної компетентності. Для розвитку професійних компетенцій необхідно:

- володіти прийомами взаємного співробітництва;
- поєднувати професійні якості з особистісними;
- прагнути до безперервного саморозвитку і самореалізації як професіонала.

Висновки

Враховуючи особливості в роботі медичних сестер у наданні паліативної допомоги та догляду, з метою підвищення її ефективності слід: розробити і запровадити стандарт медичної послуги з паліативної допомоги з урахуванням компетентнісного підходу; запровадити короткотермінові програми підвищення кваліфікації медичних сестер з удосконалення важливих компетенцій у наданні паліативної допомоги; охопити базовою підготовкою з питань паліативного догляду усіх без винятку медичних сестер, фельдшерів; переглянути організаційні форми і функції діяльності медичних сестер відповідно до завдань і широко запроваджувати модель сестринського процесу в різних організаційних формах надання паліативної допомоги; запровадити реальні засоби заохочення, мотивації і стимулювання праці медичних сестер із паліативної допомоги, для збереження їхнього кваліфікованого потенціалу.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

References/Література

1. Abashnyk NM. (2019). Rol medychnoi sestry v Ukraini i sviti. Medsestrynstvo. 4: 7. [Абашник НМ. (2019). Роль медичної сестри в Україні і світі. Медсестринство. 4: 7].
2. Gribanov ED. (1995). Zhenschina so svetilnikom. K175 letiyu so dnya rozhdeniya Florens Naytigel. Meditsinskaya pomoshch. 3: 54. [Грибанов ЕД. (1995). Женщина со светильником. К175 летию со дня рождения Флоренс Нейтигел. Медицинская помощь. 3: 54].
3. Herasymova N. (2013). Svitova ta vitchyzniana praktyka vprovadzhennia paliativnoi dopomohy na domu osobam pokhyloho viku. Aspekty pratsi. 7: 44. [Герасимова Н. (2013). Світова та вітчизняна практика впровадження паліативної допомоги на дому особам похилого віку. Аспекти праці. 7: 44]. URL: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/.../gliirbis_64exe.
4. Kubareva IV, Kotvitska AA, Beketova MS. (2017). Analiz normatyvno-pravovoho rehulivannia nadannia paliativnoi dopomohy v Ukraini. Scientific Journal ScienceRise: Pharmaceutical Science. 4 (8): 27. [Кубарева ІВ, Котвіцька АА,

- Бекетова МС. (2017). Аналіз нормативно-правового регулювання надання паліативної допомоги в Україні. *Scientifik Journal ScienceRise: Pharmaceutical Science*. 4 (8): 27]. URL: [journals.urau.ua /sr_pharm/article/download/108902/104344/](http://journals.urau.ua/sr_pharm/article/download/108902/104344/).
5. Liashok OM. (2020). Rol medychnoi sestry v nadanni paliatyvnoi i khospisnoi dopomohy. *Vseosvita* [Ляшок ОМ. (2020). Роль медичної сестри в наданні паліативної і хоспісної допомоги. *Всеосвіта*]. URL: <https://vseosvita.ua/library/rol-medichnoi-sestri-v-nadanni-paliativnoi-ta-hospisnoi-dopomogi-289752.html>.
6. Lytvynova AE. (2017). Formivannia kompetentnosti medychnykh sester. *Medsestrynstvo*. 4: 17. [Литвинова АЕ. (2017). Формування компетентності медичних сестер. *Медсестринство*. 4: 17].
7. Medynska AV, Konovalenko SO. (2016). Profesiinist medychnoi sestry u spilkuvanni z patsientom. *Medsestrynstvo*. 3: 9. [Мединська АВ, Коноваленко СО. (2016). Професійність медичної сестри у спілкуванні з пацієнтом. *Медсестринство*. 3: 9].
8. MOZ Ukrainy. (2020). Pro udoskonalennia orhanizatsii paliatyvnoi dopomohy v Ukraini. Nakaz MOZ Ukrainy vid 04.06.2020 No.1308. [МОЗ України. (2020). Про удосконалення організації паліативної допомоги в Україні. Наказ МОЗ України від 04.06.2020 №1308]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0609-20>.

Відомості про автора:

Венгрин Надія Олексіївна – к.мед.н., голова Відокремленого підрозділу «Рівненська обласна організація ГО «Українська ліга розвитку паліативної і хоспісної допомоги». Адреса: Рівненська область, м.Дубно, вул. К. Острозького, 25.

Стаття надійшла до редакції 01.10.2021 р., прийнята до друку 07.12.2021 р.